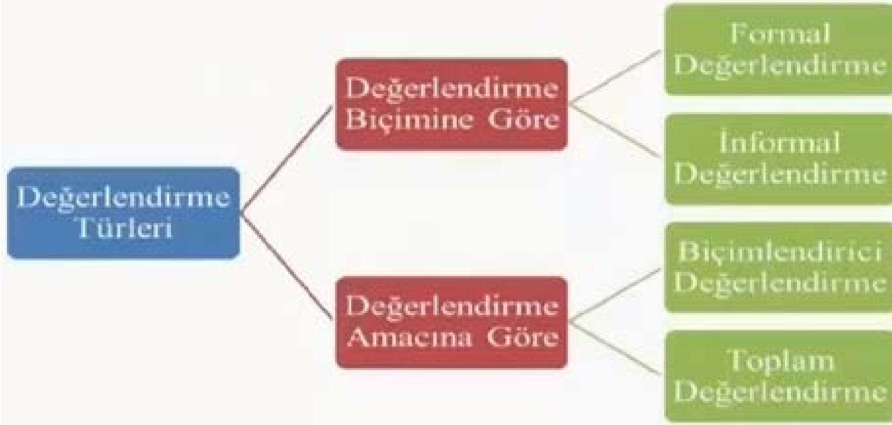

Program Değerlendirme Türleri

Program Değerlendirme Yaklaşımları

Değerlendirme biçimine göre;	**Formal Değerlendirme:** Uzmanlar tarafından yürütülen, kullanılan ölçme araçlarının güvenirliği ve geçerliği yüksek olan planlı bir değerlendirme türü.
	İnformal Değerlendirme: Belli bir sistematiği olmayan, öznellik içeren değerlendirme türü.

Program Değerlendirme Yaklaşımları

Değerlendirme amacına göre;	**Biçimlendirici Değerlendirme (formative evaluation):** Programın geliştirilmesi, nitelikli hale getirilmesi amacıyla programın ilk aşamalarında yapılan değerlendirme
	Toplam Değerlendirme (summative evaluation): Programın uygulanmasından sonra yapılan değerlendirme

4. Program Değerlendirme Türleri ve Yaklaşımları

Program değerlendirme süreçlerinde bir programın etkililiğine karar vermede, çeşitli değerlendirme türlerinden ve program değerlendirme modellerinin içinde bulunduğu yaklaşımlardan yararlanılabilmektedir.

4.1 Program Değerlendirme Türleri

Program değerlendirme, değerlendirme biçimine göre formal ve informal değerlendirme olarak ikiye ayrılır. Formal değerlendirmeler, sistematik bir süreci içerir. Bu, değerlendirme için amaçların belirlenmesi; nerede, ne zaman ve kim tarafından yapılacağına karar verilmesi; süreçte kullanılacak tüm veri toplama araçlarının geçerliği ve güvenirliğinin incelenmesi anlamına gelir. Formal değerlendirmeler, yapılandırılmış bir değerlendirme türüdür ve süreç hakkında uzmanlık gerektirir (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012; Fitzpatrick, Sanders & Worthen, 2004).

İnformal değerlendirme ise sistematik olmayan bir özellik taşır. Bu, çoğunlukla günlük yaşamda karşılaşılan olaylarda ortaya çıkar ve öznel bir nitelik taşıma durumu söz konusudur. Ancak bu kesinlikle değersiz, geçersiz bir değerlendirme türü olarak da düşünülmemelidir. Burada özellikle deneyimler, içgüdüler oldukça önemli verilerdir. Bazı durumlarda formal değerlendirmeye göre daha hızlı bir biçimde veriye ulaşma söz konusudur. Ayrıca informal değerlendirmeler formal değerlendirme yapılmasına zemin de oluşturabilir (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012; Fitzpatrick, Sanders & Worthen, 2004). Öte yandan programın etkililiğinin değerlendirilmesinde geliştirilen program ile gerçekleşen program arasındaki ilişkiyi sorgulamada her iki değerlendirme türü birlikte kullanılabilir.

Değerlendirme amacı yönünden ise biçimlendirici ve toplam değerlendirme olarak sınıflandırılmaktadır. Biçimlendirici değerlendirme, geliştirilen programın özellikle ilk aşamalarında durumun gözden geçirilmesi amacıyla yapılır. Bu değerlendirme sürekli, ayrıntılı ve konuya özgü bilgilendirme sağlar. Programın niteliğinin artırılmasının amaçlandığı bu değerlendirme, program tamamlanmadan, diğer bir deyişle çok geçmeden sorunlara müdahale edilmesine olanak sağlar (Hewitt, 2016; Yüksel ve Sağlam, 2012; Ornstein ve Hunkins, 2009; Fitzpatrick, Sanders & Worthen, 2004).

Toplam değerlendirme ise programın uygulanmasından sonra yapılan bir değerlendirme türüdür. Bu değerlendirme türü "Eğitim programı başarılı oldu mu?" sorusu üzerinden hareket eder. Bu amaçla bir eğitim programının her bir ögesi ya da bütünü üzerindeki toplam etkisi ile ilgili kanıtlar toplanır (Hewitt, 2016; Yüksel ve Sağlam, 2012; Ornstein ve Hunkins, 2009). Kirkpatrick; toplam değerlendirmenin tepkiler, öğrenme, transfer etme, sonuçlar açısından dört düzeyinin olduğunu ifade eder. Buna göre toplam değerlendirmenin birinci düzeyinde, öğrencilerin uygulanan programa nasıl tepki gösterdikleri üzerine odaklanılır. İkinci düzeyde, değerlendirmeciler programın hedef ve kazanımlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin veri toplarlar. Üçüncü düzeyde yine değerlendirmeciler tarafından programı deneyimleyen kişilerin görüş ve tutumlarını belirlemeye yönelik sorular sorarlar. Son düzey ise en zorlu basamak olarak değerlendirilir. Çünkü bir programın sonuçlarına hemen ulaşılamaz (Ornstein ve Hunkins, 2009).

4.2 Program Değerlendirme Yaklaşımları

Program değerlendirme yaklaşımları ya da tasarımları, program değerlendirme sürecinin hangi anlayışa dayalı olarak yapılandırıldığı ve nasıl bir bakışın izlenmesi gerektiği konusunda önemli yardımcılardır. Bu çalışmada Fitzpatrick ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilen beş farklı bakış açısı ile beş farklı program değerlendirme yaklaşımları ele alınmıştır:

- **Hedefe Dayalı Değerlendirme:**

Bu yaklaşım, programın hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedefler doğrultusunda gerçekleşen çıktıların değerlendirilmesini temel almaktadır. Burada önceden belirlenen hedefler ile hedeflerin gerçekleşme düzeyini belirleyen ölçme sonuçları karşılaştırılarak durum tanımlanmaya çalışılır. Hedeflerin belirlenmiş olması, değerlendirme sürecinde yargıya varmak için nelere bakılması gerektiğini gösterdiği için uygulamayı kolay kılar. Öte yandan sadece hedef odaklı olmasının yarattığı bazı sınırlılıkları da söz konusudur. Ortaya farklı durumlar çıktığında çoğunlukla bunlar gözden kaçırılabilmektedir. Bununla birlikte bu yaklaşım doğası gereği program uygulandıktan sonra kullanılabilir (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012). Dolayısıyla süreç içinde olası sorunların belirlenmesi ve gereken müdahalelerin yapılması mümkün değildir.

- **Yönetime Dayalı Değerlendirme:**

Bu yaklaşım, yöneticilere ya da program liderlerine bilgi sunmaya odaklanan bir nitelik taşır. Bu yaklaşım, program değerlendirme sürecinde elde edilen bilgilerin özellikle karar vericiler, müdürler vb. yönetim basamağında yer alan kişilerce daha etkili kullanılabileceğini savunur. Dolayısıyla burada önemli olan yöneticilerin kararlarıdır. Bu yaklaşım içinde yer alan modellerde değerlendirmeci tasarımını yapar, verilerini toplar ve sunar. Süreçte yöneticilerle birlikte çalışır. Program uygulanmadan daha tasarı aşamasındayken tartışma fırsatını sunması güçlü yönlerinden biridir. Sınırlı yönleri ise yöneticinin fark edemediği kritik durumların gözden kaçırılma tehlikesi, değerlendirmecinin yöneticiyle uyuşmaması olarak ifade edilebilir (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012).

- **Uzman Odaklı Değerlendirme:**

En eski ve en çok kullanılan yaklaşımlarından biridir. Programın niteliğine o program konusundaki uzman ya da uzmanların karar vermesine odaklıdır. Örneğin eğitim kurumlarında gerçekleştirilen akreditasyon çalışmaları, proje değerlendirme jürileri ya da hakem kurulları, programı yerinde değerlendiren uzmanların uygulamaları bu yaklaşıma örnek gösterilebilir. Birçok alanda uygulanabilmesi, verimli olması güçlü yönleri arasında yer alır (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012).

- **Tüketici / Yararlanıcı Odaklı Değerlendirme**:

Bu yaklaşım eğitim programları, çalıştaylar, hizmet içi eğitimler, eğitim materyalleri gibi ürün ve hizmetler hakkında bilgi toplamakla yükümlü birey ya da bağımsız kuruluşlar tarafından geliştirilen ve desteklenen bir yaklaşımdır. Dolayısıyla geliştirilecek ürün ve hizmetlerden yararlananların değerlendirme pozisyonunda olmasına dayanır. Burada öncelik verilen değerlendiricinin beklentisidir (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012).

- **Katılımcı Odaklı Değerlendirme:**

Bu değerlendirme yaklaşımında paydaşların, bir diğer deyişle programla ilgisi olanların değerlendirmeye yardım etmek üzere sürece katılması söz konusudur. Çoğulcu bir bakış açısını yansıtması, programın çok yönlü değerlendirilmesine önemli katkılar sağlar. Örneğin bir programın değerlendirilmesinde öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve / veya ailelerin katılması programın farklı açılarından ele alınmasına katkı sağlar.

PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

Program değerlendirme süreçlerinde bir programın etkililiğine karar vermede, çeşitli değerlendirme türlerinden ve program değerlendirme modellerinin içinde bulunduğu yaklaşımlardan yararlanılabilmektedir.

PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

FORMAL DEĞERLENDİRMELER

- Sistematik bir süreci içerir.
- Bu, değerlendirme için amaçların belirlenmesi;
- nerede, ne zaman ve kim tarafından yapılacağına karar verilmesi;
- süreçte kullanılacak tüm veri toplama araçlarının geçerliği ve güvenirliğinin incelenmesi anlamına gelir.
- Yapılandırılmış bir değerlendirme türüdür ve süreç hakkında uzmanlık gerektirir

İNFORMAL DEĞERLENDİRMELER

- sistematik olmayan bir özellik taşır.
- Günlük yaşamda karşılaşılan olaylarda ortaya çıkar
- Öznel bir nitelik taşıma durumu söz konusudur. Ancak değersiz, geçersiz bir değerlendirme türü olarak da düşünülmemelidir.
- Burada özellikle deneyimler, içgüdüler oldukça önemli verilerdir.
- Değerlendirme amacı yönünden ise biçimlendirici ve toplam değerlendirme olarak sınıflandırılmaktadır.

BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRMELER

- geliştirilen programın özellikle ilk aşamalarında durumun gözden geçirilmesi amacıyla yapılır.
- Bu değerlendirme sürekli, ayrıntılı ve konuya özgü bilgilendirme sağlar.
- Programın niteliğinin artırılmasının amaçlandığı bu değerlendirme, program tamamlanmadan, diğer bir deyişle çok geçmeden sorunlara müdahale edilmesine olanak sağlar

TOPLAM DEĞERLENDİRME

- Programın uygulanmasından sonra yapılan bir değerlendirme türüdür.
- Bu değerlendirme türü “Eğitim programı başarılı oldu mu?” sorusu üzerinden hareket eder.
- Bu amaçla bir eğitim programının her bir öğesi ya da bütünü üzerindeki toplam etkisi ile ilgili kanıtlar toplanır

https://linktr.ee/XTRRZX

PROGRAM DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

HEDEFE DAYALI DEĞERLENDİRME

- Hedeflere bağlı çıktıların değerlendirilmesini temel alır.
- Hedefler ile ölçme sonuçları karşılaştırılarak durum tanımlanmaya çalışılır.
- Hedeflerin belirlenmiş olması, uygulamayı kolay kılar.
- Sadece hedef odaklı olmasının yarattığı bazı sınırlılıkları da söz konusudur.
- Bu yaklaşım doğası gereği program uygulandıktan sonra kullanılabilir (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012)

YÖNETİME DAYALI DEĞERLENDİRME

- Yöneticilere ya da program liderlerine bilgi sunmaya odaklanan bir nitelik taşır.
- Karar vericiler, müdürler vb. yönetim basamağında yer alan kişilerdir.
- Dolayısıyla burada önemli olan yöneticilerin kararlarıdır.
- Süreçte yöneticilerle birlikte çalışır.
- Program tasarı aşamasındayken tartışma fırsatını sunar.
- Sınırlı yönleri ise yöneticinin fark edemediği kritik durumların gözden kaçırılma tehlikesi, değerlendirmecinin yöneticiyle uyuşmaması olarak ifade edilebilir (Aygören ve Er, 2020; Yüksel ve Sağlam, 2012).

UZMAN ODAKLI DEĞERLENDİRME

- En eski ve en çok kullanılan yaklaşımlarından biridir.
- Programın niteliğine o program konusundaki uzman ya da uzmanların karar vermesine odaklıdır.
- Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen akreditasyon çalışmaları,
- proje değerlendirme jürileri ya da hakem kurulları,
- programı yerinde değerlendiren uzmanların uygulamaları bu yaklaşıma örnek gösterilebilir

TÜKETİCİ/YARARLANICI DEĞERLENDİRME

- Bu yaklaşım eğitim programları, çalıştaylar, hizmet içi eğitimler, eğitim materyalleri gibi ürün ve hizmetler hakkında bilgi toplamakla yükümlü birey ya da bağımsız kuruluşlar tarafından geliştirilen ve desteklenen bir yaklaşımdır.

KATILIMCI ODAKLI DEĞERLENDİRME

- Bu değerlendirme yaklaşımında paydaşların, bir diğer deyişle programla ilgisi olanların değerlendirmeye yardım etmek üzere sürece katılması söz konusudur

https://linktr.ee/XTRRZX